

■ Poročanje o informatiki v letnih poročilih slovenskih družb

Alen Mitrović, Banka Slovenije
alen.mitrovic@bsi.si

Izveček

Spremenjena vloga informatike in zavedanje o njenem vplivu na konkurenčnost, produktivnost in dodano vrednost ter na celostno obvladovanje tveganj pred nas postavljata vprašanje, kako in v kolikšni meri je o vlogi in pomenu informatike obveščen in informiran širši krog deležnikov družbe, med katere štejemo lastnike, delničarje, kupce, dobavitelje, poslovne partnerje in druge javnosti. Zakonodaja ne opredeljuje standardiziranih načinov in oblik poročanja o informatiki. Raziskava o poročanju o informatiki v letnih poročilih slovenskih družb je potekala na vzorcu največjih in najboljših slovenskih družb v štiriletnem obdobju. Rezultati analize so postregli z informacijami o informatiki iz prakse, o tem, kaj se trenutno poroča in kako.

Ključne besede: poslovna informatika, poročanje o informatiki, letno poročilo, informacijska tehnologija.

Abstract

Reporting on Management Information Systems in the Annual Reports of Slovenian Companies

The new role of IT and the awareness of its impact on the competitiveness, productivity and added value as well as on corporate comprehensive risk management raise a question about how and to what extent stakeholders of a company, who include owners, shareholders, customers, suppliers, business partners and the public, are informed of the role and importance of IT. The Slovenian legislation does not define any standardised methods and forms of reporting on IT. The study on the reporting of IT in the annual reports of Slovenian companies was conducted on a sample of the largest and most successful Slovenian companies over a four-year period. The results of the analysis provided information from the field as well as about what is currently reported on IT in annual reports and in what way.

Keywords: Reporting on IT, Business informatics, Annual report, Information technology.

1 UVOD

Vloga poslovne informatike v podjetju se v zadnjih letih spreminja hitro in bistveno. Ob skrbi za operativno podporo poslovanju se je pravilna, predvsem pa strateško načrtovana uporaba informacijske tehnologije pokazala kot možnost za pridobitev in zadržanje konkurenčnih prednosti poslovanja (Earl, 1993; Remenyi, 1991; Porter, 1985). Nalogam odgovornih v podjetjih za delovanje informatike so se tako ob obvladovanju operativnih tveganj v vse večji meri pridružile tudi potrebe za obvladovanje poslovnih tveganj, saj je poslovna informatika v podjetjih nemalokrat prevzela vodilno vlogo pri pospeševanju razvoja poslovanja, obenem pa se istočasno lahko pojavlja kot edinstveni, kritični faktor (ozko grlo) nemotenega poslovanja družb. Poslovna informatika je tako postala usmerjena v izboljševanje učinkovitosti in iskanje načinov za njen doprinos k uspešnosti poslovanja (Teo & King, 1999).

Razumevanje uporabe poslovne informatike kot storitve je – še posebno z razmahom dostopnosti sto-

ritev v oblaku (angl. cloud computing) – vedno bolj prisotno tudi v družbah samih (ISACA, 2011). Intuitivni razmislek in pregled literature o zakonodajnem okviru za poročanje družb napeljuje na sklep, da poročanje o informatiki ni nikjer posebej določeno in zahtevano. Zato je presoja o vključitvi poročanja o informatiki prepuščena menedžmentu družb, in sicer v okviru presoje o prostovoljnih razkritjih. Posredno je del uporabljene informatike, ki mora biti nedvoumno izražen v okviru računovodskih izkazov, tam tudi prikazan. Sama izračunana računovodska vrednost sredstva, na primer uporabljene strojne in programske opreme, ne more prikazati dejanske uporabne vrednosti te opreme za izboljšanje učinkovitosti konkretnega poslovnega procesa. Upoštevati moramo, da je oprema lahko izkoriščena šele skupaj z znanji in veščinami tistih, ki jo uporabljajo, saj je oprema sama po sebi le potreben, vendar ne tudi

zadosten pogoj za želeni doprinos k njenemu izkoristku in končnemu cilju – iskanju načinov za njen prispevek k uspešnosti celotnega poslovanja.

Prispevek poslovne informatike k pridobitvi in zadržanju konkurenčnih prednosti je že dokaj raziskan in tudi znanstveno dokazan (Galliers, 1991; Kovačič idr., 2000; Hagmann & McCahon, 1993). Cilj menedžmenta vsake gospodarske družbe je prizadevanje za doseg ekonomskih ciljev, med drugim tudi za hitro rast in čim večji dobiček. Če je uporaba informatike lahko eden izmed glavnih katalizatorjev za doseg teh ciljev, je lahko eden izmed ciljev poslovnega poročanja tudi prikaz dejstev, ki pojasnjujejo, kako je uporabljena informatika v družbi dejansko pomembna, ne le za zagotavljanje operativnega poslovanja, temveč za poslovanje družbe v celoti.

Pomanjkanje zakonskih določil in pravil, ki bi v poročanje družb vnesla podlage za kakršna koli obvezna razkritja na tem področju poročanja, prepuščajo menedžmentu družb, da o obveščeni nadzornih organov in širšega kroga deležnikov, ki uporabljajo letna poročila, odločajo sami. V splošnem lahko sklepamo, da je poročanje o informatiki v okviru prostovoljnih razkritij dobra praksa družb, ki se zavedajo pomena in vpliva informatike na njihovo poslovanje.

2 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Namen raziskave o poročanju o informatiki v letnih poročilih slovenskih srednjih in velikih družb je bil ugotoviti stanje poročanja o informatiki v letnih poročilih slovenskih družb, namenjenih širšemu krogu deležnikov (angl. stakeholders) in interesnim skupinam.

Osrednje raziskovalno vprašanje je bilo, katere informacije o informatiki so vključene v poročanje in kako so predstavljene.

Zastavljeni so bili tile cilji:

- ugotoviti/prepoznati, katere kategorije informacij o informatiki se največkrat pojavljajo v letnih poročilih;
- ugotoviti, kakšen je bil trend pojavljanja informacij o informatiki po letih znotraj vzorca;
- na podlagi prepoznanih kategorij poročanja o informatiki v letnih poročilih ugotoviti obstoj povezanosti kakovosti kazalnikov in poročil o informatiki s stopnjo zrelosti menedžmenta informatike v družbi.

Obvezna vsebina poročanja o informatiki v letnih poročilih ni natančno določena. Poročanje o

neopredmetenih sredstvih, med katera štejemo tudi zaposlene in blagovne znamke ter znanje in informatiko (Cokins, 2006), postaja čedalje pomembnejše od poročanja o opredmetenih. Zato je upravičeno pričakovati, da bo poročanje o informatiki, ki je pomembno, vendar v velikem delu neotipljivo premoženje družbe, v določeni meri zajeto vsaj v nekaterih delih obveznih sestavin poslovnega letnega poročila, in sicer v okviru prostovoljnih razkritij, o katerih podjetja sama presojajo glede na pričakovani vpliv teh razkritij na razvoj poslovanja in položaj družbe (Horvat, 2002).

3 RAZISKOVALNI HIPOTEZI

Obravnavani sta dve hipotezi. Prva je postavljena na podlagi ocene trenutnega stanja poročanja o informatiki.

Hipoteza H1: Poročanje o uporabljeni informatiki v letnih poročilih je večinoma opredeljeno v poročilih o tveganjih, o ustreznosti notranjih kontrol in v poročilih o večjih informacijskih projektih.

Hipoteza H2: Kakovost kazalnikov in poročil o informatiki v letnih poročilih ni odvisna od stopnje zrelosti menedžmenta informatike v družbi.

Osnovna logika, na kateri sloni druga hipoteza, je intuitivna ter posredno podprta v literaturi. Vpeljava strateškega načrtovanja informatike in drugih orodij vodenja in menedžmenta informatike ter implementacija standardov in dobrih praks povečuje stopnjo zrelosti menedžmenta informatike v družbi. Letno poročilo družbe pripravi menedžment, potrdi pa ga nadzorni organ družbe. Nadzor nad izvedbo strategije informatike, ki je v domeni nadzornih organov družbe – ti zastopajo lastnike/delničarje –, pa ni v neposredni povezavi z znanjem, organizacijo in modelom menedžmenta informatike kot poslovodnega organa v notranjem okolju družbe.

3.1 Prostovoljna razkritja

Prostovoljna razkritja v letnih poročilih družb lahko interesnim skupinam predvsem pomagajo k boljšemu razumevanju strategije podjetja in prepoznavanju priložnosti in tveganj, ki lahko vplivajo na bodoče poslovanje, ter k razumevanju poslovnega okolja družbe. Model poslovnega poročanja bi moral biti prilagojen potrebam hitro spreminjajočih se trgov in zagotoviti informacije, ki so potrebne za večjo preglednost poslovanja podjetij. Prostovoljna razkritja so lahko eden od načinov za doseg želenega pre-

skoka v kakovosti poročanja podjetij (Beattie, McInnes & Fearnley 2004).

Možne ugodnosti zaradi prostovoljnih razkritij, med katere štejemo tudi poročila o informatiki, ki niso zakonsko predpisana, so manjši stroški kapitala, večja likvidnost delnic podjetja in manjši transakcijski stroški. Na drugi strani pa imajo lahko družbe s prostovoljnim razkrivanjem tudi stroške, med drugim stroške širjenja informacij, tožb in pravnih, povezanih z razkritjem informacij, ter stroške zaradi izgube konkurenčnih prednosti zaradi razkritja informacij (Mandžuka, 2008). Hossain (2008) deli prostovoljna razkritja v letnih poročilih na finančne, nefinančne in strateške informacije. Več raziskovalcev, ki so raziskovali prostovoljna razkritja v letnih poročilih družb (Hossain, Perera & Rahman, 2007; Raffournier, 1995; Ferguson, Lam, & Lee, 2002; Hossain, 2008; Hossain & Reaz, 2007), ugotavlja, da so prostovoljna razkritja v letnih poročilih predvsem plod samostojnih odločitev menedžmenta družbe, da z dodatnimi finančnimi, nefinančnimi in strateškimi informacijami celoviteje informira trenutne in bodoče vlagatelje.

4 METODOLOGIJA IN POSTOPEK

4.1 Metode analiziranja letnih poročil

Hussey & Hussey (1997) opredeljujeta metodologijo ali pristop k raziskavi kot skupek metod, tehnik in strategij, ki mora med drugim odgovoriti na vprašanja, katere podatke zbiramo, od kod jih zbiramo in zakaj ter kako jih analiziramo. Analiziranje podatkov iz letnih poročil se v največji meri osredotoča na analiziranje strukturiranih finančnih podatkov in informacij, ki jih vsebuje pripovedni del letnega poročila (Hossain & Hammami, 2009). Med te umeščamo tudi prostovoljna razkritja, ki predstavljajo podatke, ki presegajo zakonsko zahtevano vsebino letnega poročila.

4.2 Analiziranje pripovednega dela letnega poročila

Prepoznavamo dva splošna pristopa k analizi pripovednega dela letnega poročila (Beattie, McInnes & Fearnley, 2004). Subjektivni pristop k analiziranju največkrat uporabljajo poslovni analitiki, ki analizirajo pripovedni del letnih poročil na podlagi svojih vnaprej pripravljenih meril. Pristop analiziranja besedila (angl. content analysis) vključuje tematsko

analizo vsebine besedila, študije berljivosti in jezikovno analizo. Busch idr. (2012) prepoznavajo dve osnovni kategoriji metode analize besedila, in sicer konceptualno ter relacijsko analizo. V konceptualni analizi je kot objekt pregledovanja izbran koncept. Analiza je osredotočena na pojavljanje izbranih razrazov besedila ali besedil. Relacijska analiza – prav tako kot konceptualna – omogoča prepoznavanje prisotnosti koncepta v danem besedilu ali nizu besedil, vendar jo skuša nadgraditi z ugotavljanjem odnosov med koncepti. Palmquist, Carley in Dale (1997) imenujejo relacijsko analizo tudi semantična analiza. Poudarek relacijske analize je na prepoznavanju semantičnih ali smiselnih razmerij med koncepti. Za uporabo pristopa analize besedil in ne za subjektivni pristop smo se odločili zaradi tega, ker subjektivni pristop izpostavlja osebni vidik pogleda na tematiko in je zlasti namenjen analiziranju informacij, potrebnih za odločanje o naložbah. Z uporabo subjektivnega pristopa ne bi mogli zadovoljivo potrjevati hipoteze H1. Uporaba pristopa analiziranja besedila predstavlja objektivni pristop, pri katerem se poskuša izogibati osebnim afinitetam in se izpostavlja bolj uravnotežen pogled na tematiko. Z njim lahko bolje opredelimo koncepte, kar je podlaga za potrjevanje hipoteze H1.

4.3 Analiza vsebine besedila

Tematska analiza vsebine besedila predstavlja holistični pristop k analiziranju, pri katerem pregledujemo celotno besedilo in ne le tistega dela, ki vključuje vnaprej (ex ante) definirane predmete v besedilu. Dobre splošne razprave o tej metodi podajajo Krippendorff (1980), Weber (1990) in Boyatzis (1998). Vsebinska analiza besedila opredeljuje razvrščanje besedilnih enot v kategorije. Z uporabo metode analize besedila lahko ugotovimo prisotnost določenih besed ali konceptov v besedilu. Raziskovalec lahko na podlagi uporabljene metode oceni in analizira pojavnost, pomen in odnose med iskanimi besedami in koncepti ter nato sklepa o sporočilu besedila, piscu, občinstvu, naslovniku in celo o kulturi in času, kateremu besedilo pripada (Busch idr., 1994–2012).

4.4 Veljavnost in zanesljivost

Za pripravo veljavnih ugotovitev je pomembno, da je postopek razvrstitve v kategorije zanesljiv (angl. reliable) in veljaven (angl. valid). Weber (1990,

str. 12) opredeljuje kriterij zanesljivosti kot ponovljivost razumevanja besedila, to pomeni, da različni ljudje razumejo oziroma razlagajo besedilo enako. Veljavnost pomeni, da podatki, ki nastanejo iz postopka razvrščanja, predstavljajo tisto, kar je raziskovalec želel dobiti. Sagadin (1993, str. 73) opredeljuje glavno značilnost kriterija veljavnosti kot natančnost merjenja tistega, kar naj bi preizkus meril.

Vsebinska analiza besedila, ki ni računalniško podprta, je časovno dokaj potratna metoda, saj je besedilo treba prebrati in razumeti ter izluščiti podatke in informacije, ki se na podlagi presoje uvrstijo v nadaljnjo obdelavo. Raziskava temelji na uporabi kvalitativne metode analize besedil za pridobitev podatkov, ki jih v nadaljevanju kvantitativno uredimo in predstavimo. V celoti gledano lahko opredelimo, da gre pri raziskavi za komplementarno uporabo kvalitativne in kvantitativne metode, pri čemer ena metoda služi kot dopolnitev druge (Lobe, 2006). Kvantitativni del obenem omogoča posplošnje kvalitativnih izsledkov (Campbell, 2005).

4.5 Posploševanje in triangulacija

Ugotovitve nam bodo omogočile razumeti stanje na področju poročanja o informatiki, in sicer kakšne informacije so na voljo uporabnikom letnih poročil slovenskih družb. Posebna pozornost je bila namenjena zaznavanju kakršnih koli kazalnikov o informatiki, ki so jih družbe vključile med informacije, predstavljene v letnem poročilu. Ugotovitve raziskave so uporabljene kot temelji za posploševanje ugotovitev iz vzorca podjetij na celotno populacijo ter za oblikovanje predloga o sistemu kazalnikov in poročil za poročanje o informatiki.

Da bi se izognili pristranski naravnosti raziskovalca, smo pri izvedbi raziskave uporabili kombinacijo pristopov, metod in tehnik oziroma tako imenovano triangulacijo (Tratnik, 2002). Podatki iz vzorca so bili zbrani v različnih časovnih okvirih, in sicer v obdobju štirih let. Raziskovalec ni mogel vplivati na vzorec, saj je bil ta vsako leto ponovno nadgrajen zunaj njegovega vpliva. Na uravnoveženost vzorca je vplivala tudi finančna kriza, ki je prav v času izgradnje vzorca ključno vplivala na to, da so v vzorec letnih poročil prišla letna poročila nekaterih družb, ki jih pred krizo ni bilo mogoče zaslediti. Po drugi strani pa so z lestvic izginila letna poročila nekaterih družb, ki so se dolga leta pojavljale na lestvicah, ki so tvorile vzorec.

5 VZOREC

Vzorec so sestavljala letna poročila družb z lestvice TOP 101 največjih in najboljših¹ družb, ki jo sistematično izvaja poslovni časnik Finance že od leta 2005. V vzorec so bila vključena letna poročila družb z lestvic največjih in najboljših podjetij štirih zaporednih let, in sicer od leta 2008 do leta 2011 (tabela 1).

5.1 Kriteriji za opredelitev lestvic

Metodologija, ki jo je časnik Finance opredelil za namen določanja lestvice, se ni bistveno spreminjala. Od leta 2008 na lestvici ne objavljajo le poslovnih skupin, temveč vsa podjetja in poslovne skupine ne glede na organizacijsko sestavo. Časnik Finance že od leta 2008 vsako leto izdela dve lestvici, in sicer lestvico največjih slovenskih podjetij in poslovnih skupin in podjetij ter lestvico najuspešnejših slovenskih podjetij in poslovnih skupin.

Tabela 1: Skupno število pregledanih letnih poročil

Leto lestvice	Število vseh družb na lestvici	Število vseh pregledanih letnih poročil	Pojasnilo
2011	101	100	Pripovednega dela enega poslovnega poročila ni bilo mogoče pregledati. Letno poročilo je bilo sestavljeno le iz bilance stanja in računovodskih izkazov.
2010	100	98	Pripovednega dela treh poslovnih poročil ni bilo mogoče pregledati. Letna poročila treh družb so bila sestavljena le iz bilance stanja in računovodskih izkazov.
2009	101	100	Pripovednega dela enega poslovnega poročila ni bilo mogoče pregledati. Letno poročilo je bilo sestavljeno le iz bilance stanja in računovodskih izkazov.
2008	101	98	Pripovednega dela treh poslovnih poročil ni bilo mogoče pregledati. Letna poročila treh družb so bila sestavljena le iz bilance stanja in računovodskih izkazov.

Skupno število pregledanih letnih poročil v štiriletnem obdobju je 396 (N = 396).

¹ Vse v raziskavi uporabljene lestvice so na voljo v spletni bazi časnika Finance na spletnem naslovu www.finance.si.

Pri sestavi lestvic so bili upoštevani nekonsolidirani izkazi poslovanja družb (Humar, 2010a). Na letni ravni so bile zajete slovenske družbe s prihodki od prodaje, višjimi od zneska, ki je bil določen za vsako leto posebej (Ugovšek, 2012; Ugovšek, 2013; Humar, 2010a; Tomaževič, 2013; Zalaznik 2010). Podatki so bili pridobljeni iz podatkovnih baz analitsko-bonitetne družbe Bisnode, d. o. o., od Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) ter od družb samih.

Na lestvici največjih slovenskih podjetij in skupin so bile družbe razvrščene po šestih kazalnikih, in sicer po čistih prihodkih od prodaje, po dobičku iz poslovanja pred amortizacijo, po čistem dobičku in celotnem kapitalu, po celotnih sredstvih in po številu zaposlenih. Družbe so bile uvrščene za vsako kategorijo posebej. Točke so pravzaprav predstavljale odstotke, ki jih je družba v kategoriji dosegala glede na največje podjetje. Končni položaj, ki ga je na lestvici zasedla posamezna družba, določa seštevek vseh točk po uvrstitvah v kategorijah. Izguba, negativni bruto denarni tok od poslovanja oziroma negativni kapital niso prinesli točk.

Na lestvico najuspešnejših podjetij in skupin so bile vključene le tiste družbe, ki so se uvrstile na lestvico največjih. Kazalniki za uvrstitev na tej lestvici so bili rast v prihodkih in kosmatem donosu iz poslovanja, dobičkonosnost sredstev in kapitala, delež dobička iz poslovanja ter dodana vrednost na zaposlenega. Tem šestim kazalnikom je bila v tem primeru v seštevku točk dodana še uvrstitev po velikosti.

Ker so bile na obeh lestvicah dejansko uvrščene iste družbe, je bila v raziskavi kot vzorec za obdobje preučevanja vzeta lestvica največjih podjetij in poslovnih skupin.

5.2 Omejitve vzorca

V okviru danih podatkov je bila v vzorcu, ki so ga opredelile lestvice v izbranem časovnem obdobju, zajeta velika večina v Sloveniji delujočih družb z izjemo nekaterih, predvsem tujih. Na lestvicah so bile uvrščene družbe različnih panog tako v domači kot v tuji lasti. Iz vzorca so izvzete družbe iz finančne (bančništvo, družbe za upravljanje, borzno posredovanje, lizing hiše) in zavarovalniške dejavnosti (Tomaževič, 2013).

Finančna kriza, ki je nastopila v drugi polovici leta 2008, je imela svoj vpliv tudi na uvrstitev na lestvice. V časniku Finance so v določenem obdobju po

uredniški presoji z lestvic izločili družbe, ki po njihovem mnenju niso spadale med uspešne, čeprav bi se po klasifikaciji lahko uvrstile na lestvico, in sicer družbe sredi vprašljivih naložb, družbe z ustvarjeno izgubo v nekaj zadnjih letih in družbe v fazi insolventnih postopkov (Tomaževič, 2013). Kljub navedenim omejitvam so lestvice, ki so bile vzete kot izhodišče za izbor vzorca za pregled letnih poročil, še vedno relevanten sistematičen prikaz informacij o vsakoletnem stanju med največjimi in najboljšimi slovenskimi podjetji in poslovnimi skupinami ter primerjav med njimi.

6 ZBIRANJE IN OBDELAVA PODATKOV

Letna poročila družb so bila zbrana iz baze AJPES ter s spletnih strani družb. Celoten vzorec je bilo na začetku nemogoče predvideti, kar povečuje kredibilnost vzorca. Vzorec se je dopolnjeval na letni ravni v štiriletnem obdobju, in sicer vsakokrat po objavi letne lestvice največjih podjetij in poslovnih skupin.

Pregled vsebine letnih poročil je pomenil zamudno strukturiranje kvalitativnih podatkov (Easterby-Smith, 2002). Pri pregledovanju besedila je bil bralec še posebej pozoren na pojavljanje dvajsetih ključnih besed: informacija, informatika, tveganja, program, prenova, kontrola, kazalnik, poročilo, poslovanje, cilj, sistem, tehnologija, projekt, strategija, naložba, proces, varnost, elektronsko, neprekinjenost in računalnik.

Pregled vsebine poročil je bil osredinjen na splošni del letnega poročila, vključno s poslovnim poročilom. Iz pregleda je bil izvzet obvezni del poročila, ki je sestavljen iz računovodskih izkazov s pojasnili.

6.1 Kategorije poročanja

Poglobljen pregled besedila in kritična presoja konteksta sta za vsako pregledano letno poročilo opredelila tako imenovane kategorije poročanja, v katerih so se v letnem poročilu pojavljale informacije o informatiki (tabela 2). Posamezna kategorija poročanja predstavlja vsebinsko zaokrožen sklop informacij o informatiki družbe, ki se pojavlja v letnih poročilih, in sicer v različnih postavkah in rubrikah poročila. Število pojavljanj vseh 29 kategorij, ki se pojavijo po pregledu celotnega vzorca letnih poročil v obdobju štirih let, je 1816.

Tabela 2: Kategorije poročanja o informatiki v letnih poročilih družb

Kategorija poročanja o informatiki	Pojasnila k opredelitvi kategorije
A Upravljanje s tveganji, obravnava informacijskih tveganj, tveganj IT, operativnih tveganj	Informatika je prepoznana kot poslovno tveganje, ki ga je treba upravljati.
B Vključenost informatike v bodoče cilje družbe	V bodočih ciljih družbe se vsebinsko pojavlja tudi informatika.
C Informatika, opredeljena kot prednost družbe	Informatika je predstavljena kot prednost družbe.
Č Strateško načrtovanje informatike (strateški cilji, strateška usmerjenost v razvoj informatike)	V poročilu je informatika prepoznana kot strateška funkcija, omenjen je strateški načrt informatike, opredeljeni so strateški cilji, ki jih družba doseže s pomočjo informatike.
D Informatika kot podpora tržni strategiji	Informatika je opredeljena kot ključno orodje pri izvajanju tržne strategije.
E Poročilo o poslovni funkciji informatike	Poročilo poslovne funkcije informatike tipično opredeljuje izvajanje letnih aktivnosti glede na plan. Vključuje tudi detaljne opredelitve strojne in programske opreme.
F Informatika kot podpora poslovnim procesom (PP), prenova PP, informatizacija PP	Informatika, omenjena kot podpora izvajanju ali prenovi in/ali informatizaciji poslovnih procesov
G Poročanje o informacijskih projektih	Poročanje o informatiki v poročilih o izvedenih ali načrtovanih projektih poslovne funkcije informatike ali drugih poslovnih funkcij družbe
H Stalne razvojne aktivnosti družbe, raziskave in razvoj	Informatika, omenjena v okviru aktivnosti raziskav in razvoja družbe
I Upravljanje informacijske varnosti	Upravljanje informacijske varnosti kot domena poslovne funkcije informatike
J Informatika kot sistem notranjih kontrol	Informatika kot orodje za zagotavljanje sistema notranjih kontrol
K Informatika kot orodje za dvig produktivnosti	Informatika kot orodje za dvig produktivnosti
L Vlaganja v izobraževanje o informatiki	Vložki družbe v izobraževanja zaposlenih o informatiki
M Družbena odgovornost – okolje	Informatika kot orodje pri družbeni odgovornosti, predvsem pri ravnanju z okoljem
N Elektronsko poslovanje s partnerji	Informatika kot katalizator pri elektronskem poslovanju s partnerji
O Informatika kot orodje za upravljanje družbe (odvisnih družb)	Informatika kot orodje za upravljanje družbe (odvisnih družb)
P Informatika kot orodje za znižanje stroškov poslovanja	Informatika je uporabljena kot orodje za znižanje stroškov poslovanja.
Q Poročanje o investicijah	Poročanje o preteklih investicijah v informatiko
R Poročanje o stroških informatike	Poročanje o stroških poslovne funkcije informatike
S Poročanje o organizacijskih omejitvah zaradi omejitev informacijskega sistema	Uporabljena informatika je znana kot omejitev pri razvoju organizacije družbe.
Š Informatika ni omenjena nikjer v poročilu.	Letno poročilo obstaja, vendar nikjer ne omenja informatike.
T Opredeljenost informatike kot podpora funkcije za vzdrževanje in servisiranje informacijskega sistema	Informatika v družbi je opredeljena predvsem kot podpora funkcija za vzdrževanje in servisiranje informacijskega sistema.
U Opredeljeni kakršni koli kazalniki poslovanja poslovne funkcije informatike	Letno poročilo vsebuje kazalnik poslovanja poslovne funkcije informatike.
V Konsolidacija podatkov za poslovno odločanje, poslovna inteligenca, podatkovna skladišča	Vključene so informacije o informatiki, povezane s poslovnim odločanjem in uporabo podatkovnih skladišč.
W Poročanje o informatiki v okviru poslovanja službe za komuniciranje (PR)	Informatika je omenjena v okviru predstavitve dela službe za komuniciranje.
X Zunanje izvajanje storitev IT	Podane so informacije o zunanjem izvajanju informatike.
Y Družbeno koristno delovanje	Informatika je omenjena v okviru družbeno koristnega delovanja družbe.
Z Upravljanje z znanjem	Informatika je omenjena v okviru upravljanja z znanjem bodisi kot orodje bodisi kot baza znanja.
Ž Varnost poslovanja	Informatika je omenjena v okviru zagotavljanja varnosti poslovanja.

7 ANALIZA PODATKOV IN UGOTOVITVE

Prva značilnost, ki smo jo opazili po temeljitem pregledu vseh letnih poročil in analizi podatkov, je velika razpršenost informacij o uporabljeni informatiki

v splošnem delu letnih poročil. Zaznano poročanje o informatiki v izbranem vzorcu letnih poročilih družb (N = 396) je zelo različno. O informatiki poročajo na zelo različnih delih in v okviru različnih vsebinskih

sklopov splošnega dela letnega poročila. Informacije o informatiki se pojavljajo v 29 različnih kategorijah poročanja. Prvih 16 kategorij predstavlja več kot 86 odstotkov vseh prepoznanih kategorij v letnih poročilih družb iz vzorca (slika 1). Trend spodnjega dela lestvice pojavljanja kategorij poročanja prikazuje slika 2. V seštevku predstavljajo te kategorije slabih 14 odstotkov vseh prepoznanih kategorij.

Največkrat se informacije o informatiki v letnih poročilih vzorca pojavljajo v sklopu poročanja o izvedenih in načrtovanih informacijskih projektih ter v rubrikah, namenjenih poročanju o upravljanju s tveganji. Na tretjem mestu lahko najdemo informacije o informatiki v kategoriji, povezani z izvajanjem ali prenovo in/ali informatizacijo poslovnih procesov. Po pogostosti pojavljanja ji sledijo kategorije poročanja o investicijah v informatiko, poslovno poročilo o funkciji informatike in kategorija, ki opredeljuje vključenost informatike v bodoče cilje družbe.

Strateška usmerjenost v informatiko je bila prepoznana v nekaj manj kot petih odstotkih vseh kategorij poročanja. Skoraj enak odstotek družb iz opredeljenega vzorca v letnem poročilu sploh ni omenilo informatike. Rezultata sta zanimiv antipod drug drugemu. Spomnimo se, da je vzorec vključeval letna poročila stotih največjih slovenskih podjetij in skupin v obdobju štirih let. Družbe so bile na lestvici razvrščene po šestih pomembnih kazalnikih in so bile največje in najuspešnejše družbe v Sloveniji. Skoraj enak odstotek menedžmenta družb je informatiko po eni strani prepoznal kot pomemben del svojih prihodnjih strateških usmeritev, po drugi strani pa kot poslovno funkcijo, ki nima pomembnega vpliva na poslovanje in je sploh ni treba omeniti v letnem poročilu družbe.

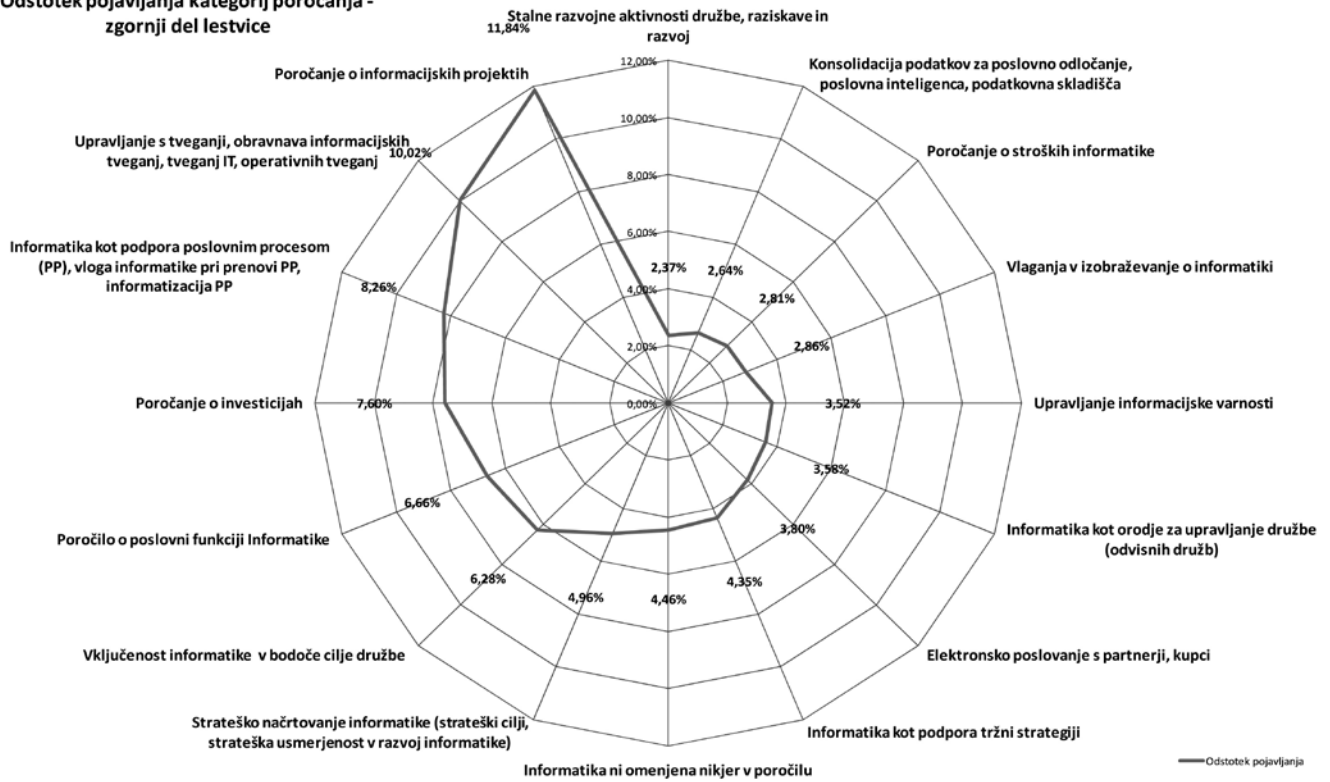
Poročanje o informatiki, ki je prepoznana kot orodje za zagotavljanje sistema notranjih kontrol, je bilo zaznano v nekaj manj kot v dveh odstotkih vseh prepoznanih kategorij. Pričakovali smo, da bo omenjeni odstotek nekoliko višji, saj je na splošno v družbah informatika še vedno prepoznana predvsem kot glavno orodje za informatizacijo in avtomatizacijo poslovanja, pri čemer ključno kontrolno vlogo v procesih prevzemajo vgrajene notranje kontrole – bodisi strojne, aplikativne ali celo organizacijske. Z razvojem celovitih integriranih informacijskih sistemov in višjo stopnjo zrelosti uporabe le-teh skozi leta je vzpostavljanje in samo zaznavanje delovanja notranjih kontrol prešlo bolj v domeno ključnih uporabnikov sistemov, ki prihajajo iz raznovrstnih

poslovnih funkcij v družbah. Tako tudi menedžment delovanja notranjih kontrol ne povezuje več predvsem s poslovno funkcijo informatike.

Opredeljeni kazalniki delovanja poslovne funkcije informatike pa se pojavljajo v manj kot odstotku prepoznanih kategorij poročanja. To dejstvo ne pomeni, da ne spremljajo kazalnikov poslovanja informatike v okviru nadzora nad poslovanjem družbe pri operativnem delu. Lahko sklepamo, da vodstva družb takšnih podatkov ne zaznavajo kot podatke, ki so lahko pomembni za delničarje in druge zainteresirane javnosti. Kot nasprotni argument temu bi lahko navedli dejstvo, da sta dandanes prav poslovni funkciji informatike in organizacije poslovanja med najpomembnejšimi pri vzpostavljanju in zagotavljanju neprekinjenega poslovanja družb. Vsak izpad kritičnega dela poslovanja družbe lahko vodi v izpad prihodkov, oportunitetne stroške in posledično manjši dobiček. Eden od pomembnih kazalnikov doseganja ciljev neprekinjenosti poslovanja je tudi sama razpoložljivost informatike, ki jo večina družb tako ali drugače tudi spremlja. Vprašajmo se drugače: ali je podatek o kakšnem kazalniku poslovanja informatike, ki postavlja merila poslovanja družbe na tem področju, lahko sploh zanimiv za delničarje in druge uporabnike letnih poročil? Menim, da ima navajanje tovrstnih kazalnikov lahko svojo vrednost prostovoljnega razkritja, če je predstavljeno v ustreznem kontekstu. Družbe, ki prepoznajo informatiko kot enega od vzvodov svoje konkurenčne prednosti, morajo poskrbeti, da je ta tudi ustrezno upravljana in izkoriščena. To pa je mogoče ustrezno in kakovostno zagotoviti le z ustreznim nadzorom, ki vključuje tudi merjenje izvajanja procesov, ki jih želimo nadzirati. Sklepamo lahko, da imajo uspešne družbe vzpostavljen nadzor nad operativnim delovanjem informatike, vključujoč določene kazalnike poslovanja tudi za poslovno funkcijo informatike, vendar teh informacij ne prepoznajo kot nekaj, kar bi lahko imelo dodano vrednost za uporabnike letnih poročil.

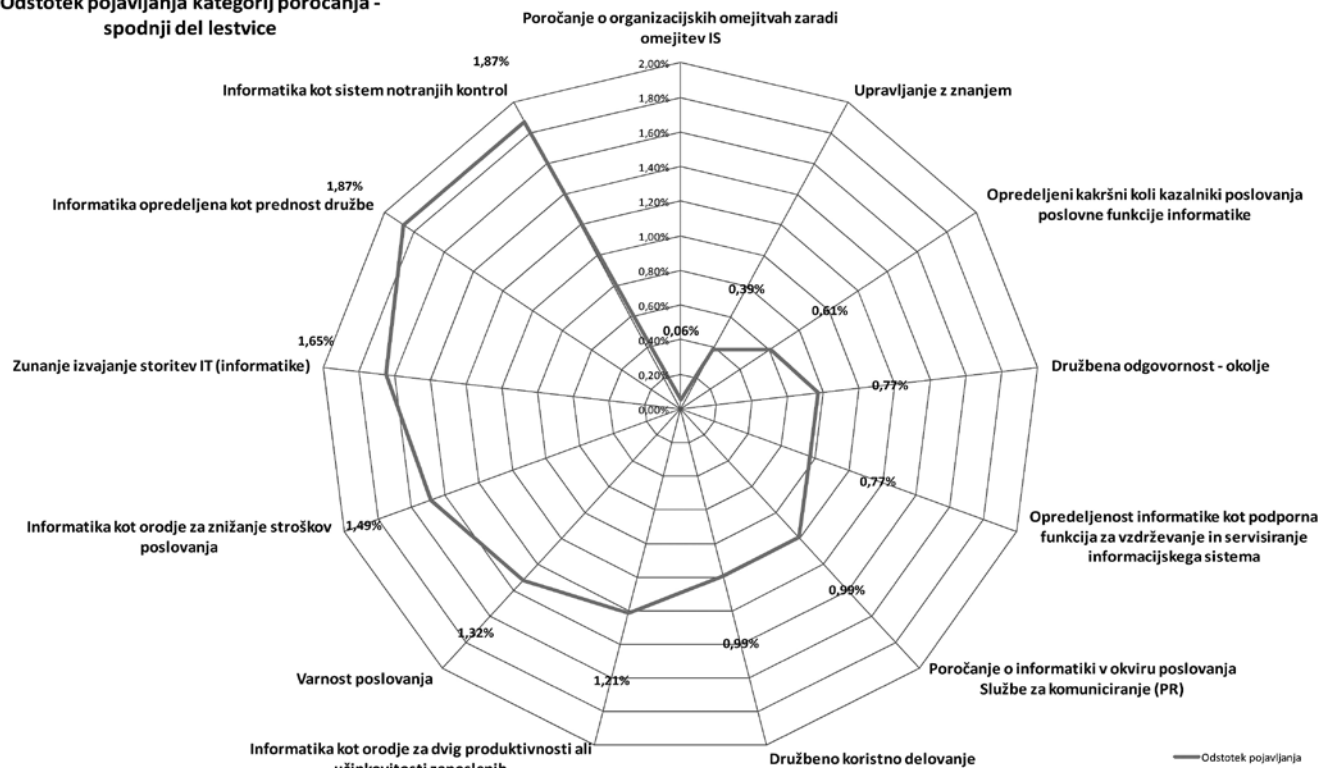
Opazimo lahko, da je kategorija poročanja o informatiki v sklopu upravljanja z informacijsko varnostjo zasedla enajsto mesto med prepoznanimi kategorijami. Pričakovali bi, da bo omenjeni odstotek višji. Po celovitem pregledu letnih poročil iz vzorca lahko sklepamo, da je v zadnjih letih razumevanje pomena upravljanja z informacijsko varnostjo v organizacijah preseglo pred desetletjem večinsko zavedanje vodstev družb, da je informacijska varnost le domena oddelka za informatiko oziroma poslov-

Odstotek pojavljanja kategorij poročanja - zgornji del lestvice

Slika 1: Zgornji del prepoznanih kategorij poročanja po številu pojavljanj znotraj vzorca

Odstotek pojavljanja kategorij poročanja - spodnji del lestvice

Slika 2: Spodnji del prepoznanih kategorij poročanja po številu pojavljanj znotraj vzorca

ne funkcije informatike. Upravljanje z informacijsko varnostjo je tako vedno bolj prepoznano kot eden izmed sistemov vodenja družbe in ne nekaj, o čemer bi poročali predvsem v sklopu poročanja o informatiki.

8 TREND POJAVLJANJA PREPOZNANIH KATEGORIJ POROČANJA PO LETIH ZNOTRAJ VZORCA

Eden izmed zastavljenih ciljev raziskave je bil ugotoviti trend pojavljanja informacij o informatiki po letih znotraj opazovanega obdobja. Iz grafa 1 lahko razberemo trend pojavljanja prvih desetih najbolj pojavljajočih se kategorij v letnih poročilih družb iz vzorca. V nadaljevanju se pri ugotovitvah omejimo predvsem na te kategorije.

Ugotovimo lahko, da je v opazovanem obdobju opazen naraščajoči trend poročanja o informatiki v povezavi:

- z izvajanjem, prenovo ali optimizacijo poslovnih procesov;
- z upravljanjem družbe oz. odvisnih družb;
- s konsolidacijo podatkov za poslovno odločanje;
- z elektronskim poslovanjem s partnerji in kupci;
- z upravljanjem z informacijsko varnostjo;
- s podporo tržni strategiji družbe in
- z upravljanjem informacijskih tveganj, tveganj na področju informacijske tehnologije in operativnih tveganj.

Finančna kriza, ki je nastopila v drugi polovici leta 2008, je vplivala tudi na poročanje o informatiki v letnih poročilih. Povzamemo lahko nekaj ugotovitev. Družbe so se ob finančnih pretresih začele bolj zavedati pomena prenove in optimizacije poslovnih procesov za doseganje konkurenčnih prednosti (Kovačič & Bosilj-Vukšič, 2005) in so želele o tem tudi več poročati. Ključnega pomena za obvladovanje poslovanja v krizi je tudi finančna in druga poslovna konsolidacija matične in odvisnih družb, pri čemer informatika lahko odigra ključno vlogo pri vzpostavitvi sistemov poročanja in nadzora. Konsolidacija podatkov za poslovno odločanje je prvi pogoj za učinkovit in hiter odziv v kriznih razmerah. Marsikatera družba se je operativne odličnosti in znižanja stroškov lotila s povečanjem obsega elektronskega poslovanja s partnerji, kupci in dobavitelji. Pritisk na znižanje cen in posledično izpad prihodka sta povzročila, da je bilo treba poiskati nove tržne poti, podprte z uporabo informatike, ki dolgoročno ne prinašajo visokih skupnih stroškov lastništva in so blizu strankam. Glo-

balna gospodarsko-finančna kriza je kot eno izmed pomanjkljivosti v poslovanju marsikatera družba razkrila premajhno zavedanje o pomembnosti do-brega upravljanja s tveganji na različnih ravneh poslovanja. Tako lahko zasledimo, da so družbe več poročale tudi v kontekstu upravljanja z informacijskimi, tehnološkimi in operativnimi tveganji.

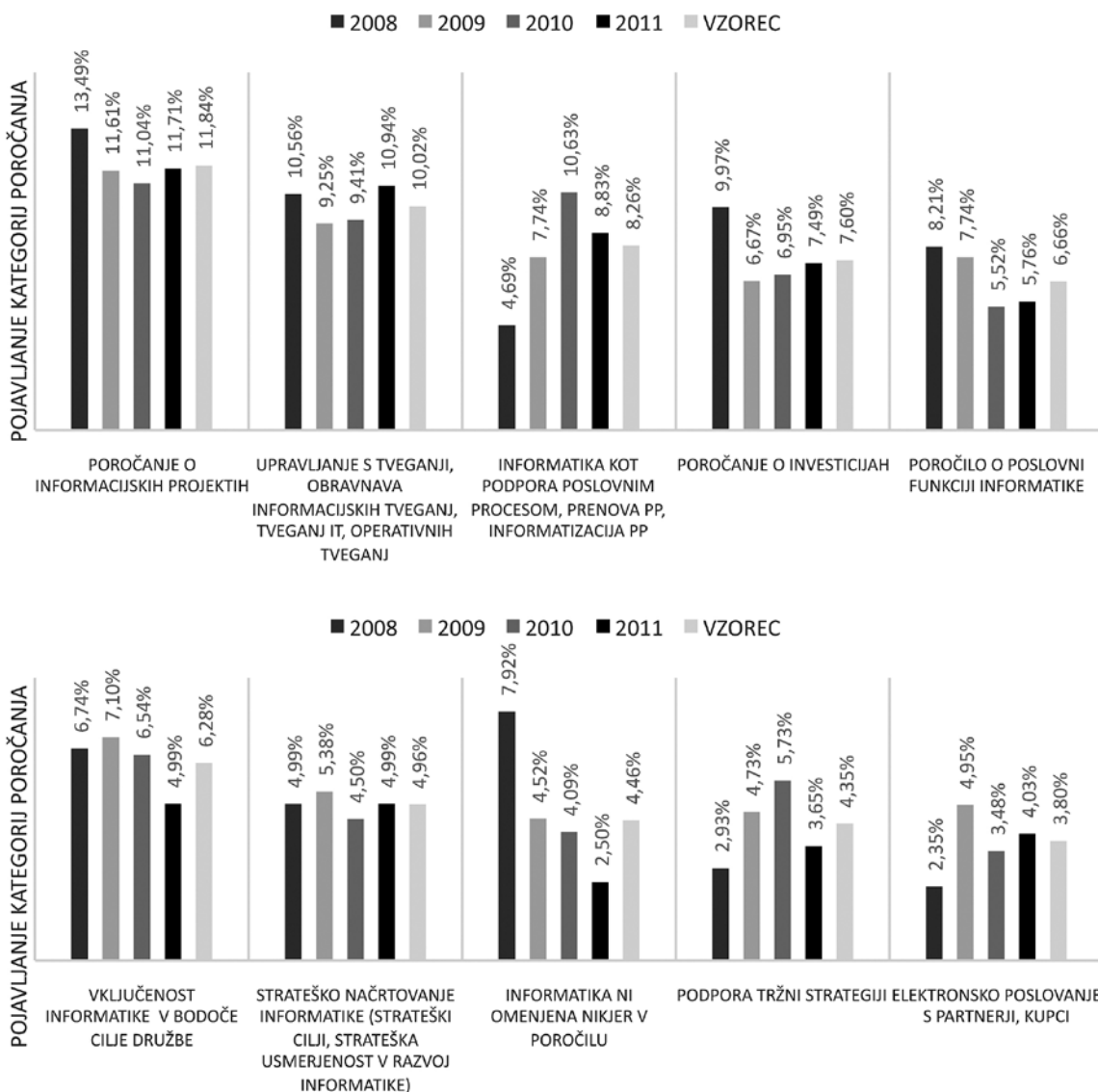
Največji negativni relativni trend poročanja nanaša se na kategorijo poročanja, ki opredeljuje, da informatika ni omenjena nikjer v letnem poročilu. Pričakovali bi lahko, da je finančna kriza dejansko spodbudila družbe, da se pri poslovanju osredotočijo na najpomembnejše stvari za kratkoročno preživetje družbe, to je na finančno poslovanje in finančne tokove, ter da bodo posledično v času trajanja kriznih razmer pri poročanju v letnih poročilih manj pozornosti namenile poročanju o drugih poslovnih področjih. Posledično bi število družb, ki informatike sploh ne bi omenile v letnem poročilu, lahko naraščalo. Rezultati nam podajo nasprotno sliko, in sicer se je število družb, ki informatike sploh niso omenile nikjer v letnem poročilu, v opazovanem obdobju relativno zmanjševalo.

9 PREVERJANJE HIPOTEZ

Hipoteza H1

Hipoteza H1: Poročanje o uporabljeni informatiki v letnih poročilih je večinoma opredeljeno v poročilih o tveganjih, o ustreznosti notranjih kontrol in v poročilih o večjih informacijskih projektih.

Analiziranje podatkov razkrije, da se informacije o informatiki v vzorcu letnih poročil največkrat na prvem in drugem mestu pojavljajo v sklopu poročanja o informacijskih projektih (slabih dvanajst odstotkov) in o upravljanju s tveganji (deset odstotkov). Kategorija, ki je prepoznana kot orodje za zagotavljanje sistema notranjih kontrol, predstavlja nekaj manj kot dva odstotka vseh prepoznanih kategorij. Skupni seštevek pojavljanja vseh treh kategorij predstavlja samo tri desetinke odstotka manj kot četrtno pojavljanja vseh 29 kategorij, ki se pojavijo v vzorcu. Splošni trend pojavljanja kategorij poročanja v opazovanem obdobju je negativen. Na to je najverjetneje vplivala finančna kriza, ki je središče poročanja družb preusmerila na finančne kazalnike in na poročanje o obvladovanju tveganj. Posledično je tudi kategorija poročanja o informatiki v sklopu upravljanja s tveganji doživela rahel trend rasti.

Graf 1: Trend prepoznanih kategorij poročanja po letih znotraj vzorca, ki predstavlja zgornji del lestvice (1.–10. mesto)

Sklep H1

Pri pregledu poročanja o informatiki v letnih poročilih smo ugotovili, da sta prvi dve kategoriji na lestvici pojavljanja informacij o informatiki kategorija poročanja o tveganjih in kategorija poročanja o informacijskih projektih. Kategorija, povezana z notranjimi kontrolami, je na 17. mestu lestvice. Potrditev hipoteze predvideva, da je večina poročanja prepoznana v teh treh kategorijah, kar razumemo kot prva tri mesta na lestvici pojavljanja kategorij. Ker se je predvidevanje potrdilo za prvi dve kategoriji, kar predstavlja dve tretjini predvidevanj, lahko ugotovimo, da je hipoteza delno potrjena.

Pomen besede »večinoma«² razumemo lahko kot »v glavnem« ali »pretežno« oziroma kot »navadno« ali »ponavadi«, kar vsebinsko dopušča delno odstopanje od celote. Zato delno potrjeno hipotezo lahko štejemo za potrjeno. Hipoteza H1 se potrди.

² Razlaga besede »večinoma« v Slovarju slovenskega knjižnega jezika: prisl. (i) 1. v (veliki) večini: prebivalci tega kraja so večinoma priseljenci; na njivah raste večinoma korenje, obnova je večinoma končana v glavnem, pretežno; tam govorijo večinoma slovensko 2. navadno, ponavadi: ljudske pesmi so se večinoma pele po spominu; prihajali so večinoma ob sobotah; večinoma je zamujala. Najdeno 8. decembra 2014 na spletnem naslovu <http://bos.zrc-sazu.si/cgi/neva.exe?name=ssbsj&tch=14&expression=zs%3D83607>.

Hipoteza H2

Hipoteza H2: Kakovost kazalnikov in poročil o informatiki v letnih poročilih ni odvisna od stopnje zrelosti menedžmenta informatike v družbi.

Osnovna logika, na kateri sloni druga hipoteza, je intuitivna ter posredno podprta v literaturi.

Merjenje kakovosti kazalnikov in poročil o informatiki pri pregledovanju letnih poročil ne sloni na vnaprej definiranih kriterijih, saj je bilo treba najprej ugotoviti, v kakšni obliki se informacije o informatiki sploh pojavljajo. Za doseg tega cilja je bilo treba pregledati in prebrati vsa poročila ter najprej ugotoviti vse kategorije poročanja.

Za merilo kakovosti smo izbrali kriterij: merilo kakovosti predstavlja odstopanje oziroma zaostajanje realnega stanja za idealnim (Panian & Spremić, 2007, str. 3). Poročila so tem bolj kakovostna, čim manjše je odstopanje realnega stanja za pričakovanim oziroma zelenim stanjem.

Po analizi kategorij poročanja o informatiki sta bila za zaznavanje zrelosti informatike in kakovosti poročil postavljena dva kriterija:

- a) kriterij za zaznavanje kakovosti poročil in kazalnikov v letnih poročilih pomeni istočasno pojavljanje obeh kategorij:
  - B1: upravljanje s tveganji, obravnava informacijskih tveganj, tveganj IT, operativnih tveganj,
  - B2: poročanje o informacijskih projektih;
- b) kriterij za zaznavanje zrelosti informatike v letnih poročilih pomeni istočasno pojavljanje obeh kategorij:
  - A1: strateško načrtovanje informatike in
  - A2: poročanje o investicijah.

Tabela 4: T-test za neodvisne vzorce

		F	p-vrednost	t	df	p-vrednost
Kakovost poročil	Predvidevane enake variance	15,436	,000	-6,645	394	,000
	Predvidevane neenake variance			-8,745	51,974	,000

Statistično pomembnost razlik smo preverili s parametričnim t-testom za neodvisne vzorce. Izvedeni t-test za neodvisne vzorce³ je prikazan v tabeli 4.

Levenov test enakosti varianc in t-test enakosti povprečij nam pokazeta obstoj statistično pomemb-

ne razlike v kakovosti poročil glede na zrelost; kjer je zrela, je kakovost boljša. Graf 2 prikazuje kakovost poročil v odvisnosti glede na zaznano zrelost informatike.

Za statistično preverjanje smo hipotezo H2 preoblikovali v izvedbeno hipotezo za izračun.

H2a: Obstaja statistično pomembna razlika med kakovostjo kazalnikov in poročil v letnem poročilu ter zrelostjo informatike.

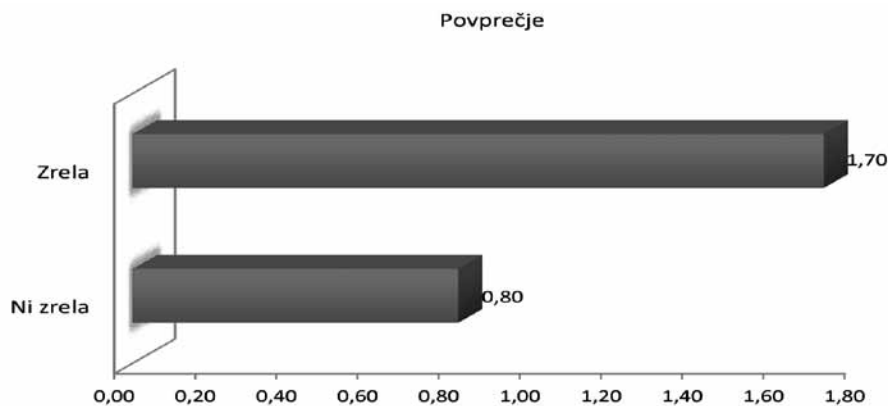
Želena stanje, pri katerem imamo pojavljanje kakovostnih poročil in kazalnikov ob indikatorjih za zrelejšo informatiko, lahko interpretiramo kot delež odgovorov, ki vsebujejo B1 in B2 in hkrati A1 in A2. Glede na ugotovitev, da se kazalniki o poslovanju informatike v letnih poročilih pojavljajo v manj kot odstotku vseh kategorij poročanja, kar lahko vzamemo za zanemarljivo malo. Zato v nadaljevanju preverjanja hipoteze govorimo le o kakovosti poročil oziroma o poročanju o informatiki.

Tabela 3: Kakovost poročil

Kakovost poročil		N	Povprečje	Standardni odklon	Standardna napaka
Zrelost informatike	Ni zrela	359	0,80	0,80	0,04
	Zrela	37	1,70	0,57	0,09

Povprečje je na lestvici od nič do dve (tabela 3). Vrednost nič dobimo, če nista izbrana ne B1 in ne B2, vrednost ena dobimo, če je izbran samo eden, vrednost dve pa, če sta izbrana oba. Večje povprečje pomeni boljšo kakovost. Preverjali smo statistično pomembne razlike v povprečjih pri izbranih spremenljivkah. Izračunali smo povprečja glede na drugo (neodvisno) spremenljivko, ki deli izbrane spremenljivke. Vidimo, da se pojavljajo razlike v povprečjih.

³ Primerjava aritmetičnih sredin dveh populacij

Graf 2: Kakovost poročil glede na zaznano zrelost informatike

Sklep H2

Hipoteza H2_{a_{0pt}} se potrdi, iz česar sledi, da se hipoteza H2 ovrže. Kakovost poročil o informatiki v pregledanih letnih poročilih je odvisna od zrelosti informatike.

10 SKLEPNE UGOTOVITVE RAZISKAVE IN RAZPRAVA

Cilji, ki so bili zastavljeni v okviru analize, so bili izpolnjeni. Prepoznane so bile kategorije poročanja o informatiki v letnih poročilih in trend njihovega pojavljanja v opazovanem obdobju. Na podlagi prepoznanih kategorij poročanja o informatiki v letnih poročilih smo ugotovili obstoj povezanosti kakovosti kazalnikov in poročil o informatiki s stopnjo zrelosti menedžmenta informatike v družbi.

Prva značilnost, ki smo jo opazili po temeljitem pregledu vseh letnih poročil in analizi podatkov, je velika razpršenost informacij o uporabljeni informatiki v splošnem delu letnih poročil. Poslovno poročanje o informatiki ni standardizirano in strnjeno v točno določeni del letnega poročila.

O informatiki se poroča v zelo različnih delih in v okviru različnih vsebinskih sklopov splošnega dela letnega poročila. Informacije o informatiki se pojavljajo v 29 različnih kategorijah poročanja.

Največkrat se informacije o informatiki v letnih poročilih pojavljajo v sklopu poročanja o izvedenih in načrtovanih informacijskih projektih ter v rubrikah, namenjenih poročanju o upravljanju s tveganji. Na tretjem mestu lahko najdemo informacije o informatiki v kategoriji, povezani z izvajanjem ali prenovo in/ali informatizacijo poslovnih procesov.

Strateška usmerjenost v informatiko je bila prepoznana v nekaj manj kot petih odstotkih vseh kategorij poročanja. Skoraj enak odstotek družb iz opredeljenega vzorca v letnem poročilu informatike sploh ni omenilo. Oba rezultata sta zanimiv antipod drug drugemu. Skoraj enak odstotek menedžmenta družb je po eni strani prepoznal informatiko kot pomemben del svojih prihodnjih strateških usmeritev, po drugi strani pa kot poslovno funkcijo, ki nima pomembnega vpliva na poslovanje in je sploh ni treba omeniti v letnem poročilu družbe.

Poročanje o informatiki, ki je prepoznana kot orodje za zagotavljanje sistema notranjih kontrol, je bilo zaznano v nekaj manj kot v dveh odstotkih vseh prepoznanih kategorij. Pričakovali smo, da bo omenjeni odstotek nekoliko višji, saj je v splošnem v družbah informatika še vedno v veliki meri prepoznana predvsem kot glavno orodje za informatizacijo in avtomatizacijo poslovanja, pri čemer ključno kontrolno vlogo v procesih prevzemajo vgrajene notranje kontrole – bodisi strojne, aplikativne ali celo organizacijske. Z razvojem celovitih integriranih informacijskih sistemov in višjo stopnjo zrelosti uporabe le-teh skozi leta je vzpostavljanje in samo zaznavanje delovanja notranjih kontrol prešlo bolj v domeno ključnih uporabnikov sistemov, ki prihajajo iz raznovrstnih poslovnih funkcij v družbah. Tako se tudi menedžment delovanja notranjih kontrol ne povezuje več predvsem s poslovno funkcijo informatike.

Opredeljeni kazalniki poslovanja poslovne funkcije informatike se pojavljajo v manj kot odstotku prepoznanih kategorij poročanja. To dejstvo ne pomeni, da ne spremljajo kazalnikov poslovanja infor-

matike v okviru nadzora nad poslovanjem družbe pri operativnem delu. Lahko pa sklepamo, da vodstva družb takšnih podatkov ne zaznavajo kot podatke, ki so lahko pomembni za delničarje in druge zainteresirane javnosti. Kot protiargument temu bi lahko navedli dejstvo, da imata dandanes prav poslovni funkciji informatike in organizacije poslovanja najpomembnejši vlogi pri vzpostavljanju in zagotavljanju neprekinjenega poslovanja družb. Vsak izpad kritičnega dela poslovanja družbe lahko vodi v izpad prihodkov, oportunitetne stroške in posledično manjši dobiček. Eden od pomembnih kazalnikov doseganja ciljev neprekinjenosti poslovanja je tudi sama razpoložljivost informatike, ki jo večina družb spremlja tako ali drugače. Vprašajmo se, ali je podatek o katerem od kazalnikov poslovanja informatike, ki postavlja merila poslovanja družbe na tem področju, lahko sploh zanimiv za delničarje in druge uporabnike letnih poročil. Menim, da ima navajanje tovrstnih kazalnikov lahko svojo vrednost prostovoljnega razkritja, če je predstavljeno v ustreznem kontekstu. Družbe, ki prepoznajo informatiko kot enega od vzvodov svoje konkurenčne prednosti, morajo poskrbeti, da je ta tudi ustrezno upravljana in izkoriščena. To pa je mogoče ustrezno in kakovostno zagotoviti le z ustreznim nadzorom, ki vključuje tudi merjenje izvajanja procesov, ki jih želimo nadzirati. Sklepamo lahko, da imajo uspešne družbe vzpostavljen nadzor nad operativnim delovanjem informatike, vključujoč določene kazalnike poslovanja tudi za poslovno funkcijo informatike, vendar teh informacij ne prepoznajo kot nekaj, kar bi lahko imelo dodano vrednost za uporabnike letnih poročil.

Opazimo lahko, da je kategorija poročanja o informatiki v sklopu upravljanja z informacijsko varnostjo zasedla enajsto mesto med prepoznanimi kategorijami. Pričakovali bi, da bo omenjeni odstotek večji. Po celovitem pregledu letnih poročil iz vzorca lahko sklepamo, da je v zadnjih letih razumevanje pomena upravljanja z informacijsko varnostjo v organizacijah preseglo pred desetletjem večinsko zavedanje vodstev družb, da je informacijska varnost le domena oddelka za informatiko oziroma poslovne funkcije informatike. Upravljanje z informacijsko varnostjo je tako vedno bolj prepoznano kot eden izmed sistemov vodenja družbe in ne nekaj, o čemer bi poročali predvsem v sklopu poročanja o informatiki.

Na podlagi ugotovljenih naraščajočih trendov o poročanju o informatiki v opazovanem obdobju lah-

ko sklepamo, da je imela finančna kriza, ki je nastopila v drugi polovici leta 2008, svoj vpliv tudi na poročanje o informatiki v letnih poročilih. Povzamemo lahko nekaj ugotovitev. Družbe so se ob finančnih pretresih začele bolj zavedati pomena preнове in optimizacije poslovnih procesov za doseganje konkurenčnih prednosti in so želele tudi več poročati o tem. Ključnega pomena za obvladovanje poslovanja v krizi je tudi finančna in druga poslovna konsolidacija matične in odvisnih družb, pri čemer informatika lahko odigra ključno vlogo pri vzpostavitvi sistemov poročanja in nadzora. Konsolidacija podatkov za poslovno odločanje je prvi pogoj za učinkovit in hiter odziv v kriznih razmerah. Marsikatera družba se je operativne odličnosti in znižanja stroškov lotila s povečanjem obsega elektronskega poslovanja s partnerji, kupci in dobavitelji. Pritisk na znižanje cen in posledično izpad prihodka sta povzročila, da je bilo treba poiskati nove tržne poti, podprte z uporabo informatike, ki dolgoročno ne prinašajo visokih skupnih stroškov lastništva in so blizu strankam. Globalna gospodarsko-finančna kriza je kot eno izmed pomanjkljivosti v poslovanju marsikatero družbo razkrila premajhno zavedanje o pomembnosti dobrega upravljanja s tveganji na različnih ravneh poslovanja. Tako lahko zasledimo, da so družbe več poročale tudi v kontekstu upravljanja z informacijskimi tveganji, tveganji informacijske tehnologije in operativnimi tveganji.

Preverjanje hipotez je pokazalo:

- Poročanje o uporabljeni informatiki v letnih poročilih je večinoma opredeljeno v poročilih o tveganjih in v poročilih o večjih informacijskih projektih. Kategorija poročanja, ki se nanaša na ustreznost notranjih kontrol, se ni znašla med prvimi tremi kategorijami, vendar delno potrjeno hipotezo H1 lahko glede na sklep, predstavljen v okviru preverjanja hipotez, štejemo za potrjeno.
- Pri preverjanju odvisnosti kakovosti poročil in kazalnikov o informatiki v letnih poročilih smo ugotovili, da je kakovost poročil o informatiki v pregledanih letnih poročilih (hipoteza H2) odvisna od zrelosti informatike.

Ugotovitve lahko strnemo v sklepno ugotovitev, da ne obstaja splošno sprejeta in uporabljena dobra praksa za poročanje o informatiki v letnih poročilih, ki bi bila družbam vodilo in opora pri poročanju. Rezultati raziskave pomenijo pomemben korak k boljšemu razumevanju poročanja o informatiki v

letnem poročilu družbe. Bolj urejene in strukturirane informacije lahko vodijo v bolj kakovostno poslovno odločanje potencialnih investitorjev, strank oziroma kupcev in menedžmenta ter nadzornikov. Če znamo neko zadevo dobro narediti in jo koristno uporabiti, jo moramo znati tudi argumentirano predstaviti, ali če uporabimo jezik tržnikov, moramo jo znati »prodati« vsem deležnikom. Le tako lahko pričakujemo še boljše razumevanje vseh deležnikov in njihovo podporo nadaljnjemu razvoju vloge, uporabe in prepoznavanja pomena informatike.

11 LITERATURA

- [1] Beattie, V., McInnes, B. & Fearnley, S. (2004). A methodology for analysing and evaluating narratives in annual reports: a comprehensive descriptive profile and metrics for disclosure quality attributes. *Accounting Forum*, 28(3), 205–236.
- [2] Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic Analysis and Code Development*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- [3] Busch, C., De Maret, P., Flynn, T., Kellum, R., Le, S., Brad Meyers, B., Saunders, M., White R. & Palmquist, M. (1994–2012). *Content Analysis. Writing@CSU*. Denver: Colorado State University. Razpoložljivo na <http://writing.colostate.edu/guides/guide.cfm?guideid=61>.
- [4] Campbell, J. R. & Holland, J. (2005). *Methods in development research: combining qualitative and quantitative approaches*. Rugby: ITDG Publishing.
- [5] Cokins, G. (2006). *Performance management, Finding the missing pieces. To close the intelligence gap*. New York: John Wiley & Sons.
- [6] Earl, M. J. (1993). Experiences in Strategic Information System Planning. *MIS Quarterly*, 17, 1–24.
- [7] Easterby-Smith, M., Thorpe, R., & Lowe, A. (2002). *Management Research: An Introduction*. London: Sage Publications.
- [8] Ferguson, M. J., Lam, K. C., & Lee, G. M. (2002). Voluntary disclosure by state-owned enterprises listed on the stock exchange of Hong Kong. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 13(2), 125–152.
- [9] Galliers, R. D. (1991). Strategic Information System Planning: Myths, Reality and Guidelines for Successful Implementation. *European journal of information system*, 1(1), 55–64.
- [10] Hagmann, C. & McCahon, C. S. (1993). Strategic Information Systems and Competitiveness. *Information & Management*, 25, 183–192.
- [11] Horvat, T. (2002). *Kritična analiza razkritij v letnih poročilih slovenskih podjetij* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- [12] Hossain, M., Perera, M., & Rahman, A. R. (2007). Voluntary disclosure in the annual reports of New Zealand companies. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 6(1), str. 69–87.
- [13] Hossain, M., & Reaz, M. (2007). The determinants and characteristics of voluntary disclosure by Indian banking companies. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 14(5), 274–288.
- [14] Hossain, M. (2008). The extent of disclosure in annual reports of banking companies: The case of India. *European Journal of Scientific Research*, 23(4), 659–680.
- [15] Hossain, M. & Hammami, H. (2009). Voluntary disclosure in the annual reports of an emerging country: The case of Qatar. *Advances in International Accounting*, 25(2), 255–265.
- [16] Humar, B. (2010a, 10. marec). Kaj odkrivajo in kaj prikrivajo lestvice. *Revija Manager*. Najdeno na <http://manager.finance.si/273595/Kaj-odkrivajo-in-kaj-prikrivajo-lestvice>.
- [17] Hussey, J. & Hussey, R. (1997). *Business research: a practical guide for undergraduate and post graduate students*. London: MacMilla Business.
- [18] ISACA (2011): *IT Control Objectives for Cloud computing: Controls and Assurance in the Cloud*. Rolling Meadows: Information Systems Audit and Control Association.
- [19] Kovačič, A., Groznik, A., Indihar Štemberger, M., Jaklič, J., Damij, T., Grad, J., Gradišar, M. & Turk, T. (2000) Strategic IS Planning from the Slovenian Business Perspective. *Informatika*, 24(2), 217–224.
- [20] Kovačič, A. & Bosilj-Vukšič, V. (2005). *Management poslovnih procesov*. Ljubljana: GV Založba.
- [21] Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. Beverly Hills: Sage Publications.
- [22] Lobe, B. (2006). Združevanje kvalitativnih in kvantitativnih metod – stara praksa v novi preobleki? *Družboslovne razprave*, 22(53), 55–72.
- [23] Mandžuka, J. (2008). Risks of the voluntary disclosures in corporate annual reports. *Revizor*, 8(4), 42–56.
- [24] Palmquist, M. E., Carley, K. M., & Dale, T. A. (1997). Two applications of automated text analysis: Analyzing literary and non-literary texts. V Roberts, C. (ur.), *Text Analysis for the Social Sciences: Methods for Drawing Statistical Inferences from Texts and Transcripts*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- [25] Porter, M. E. & Millar, V. E. (1985). How Information Gives You Competitive Advantage. *Harvard Business Review*, 85(4). <http://zaphod.mindlab.umd.edu/docSeminar/pdfs/Porter85.pdf>.
- [26] Raffournier, B. (1995). The determinants of voluntary financial disclosure by Swiss listed companies. *European Accounting Review*, 4(2), 261–280.
- [27] Remenyi, D. S. J. (1991). *Introducing Strategic information systems Planing*. New York: NCC Blackwell.
- [28] Sagadin, J. (1993). *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- [29] Teo, T. S. H. & King, W. R. (1999). An empirical study of the impacts in integrating business planning and information systems planning. *European Journal of Information systems*, 8(3), 200–211.
- [30] Tomažević, V. (2013, 30. maj). Kako razvrščamo podjetja. *Finance*, 104/2013. Najdeno 18. aprila 2014 na <http://www.finance.si/8341309/Kako-razvr%C5%A1%C4%8Damo-podjetja>.
- [31] TOP 101 največjih in najboljših poslovnih skupin in podjetij 2008. *Finance 188/2009*. Najdeno 15. oktobra 2010 na <http://www.finance.si/259002/Top-101-skupine-in-podjetja>.
- [32] TOP 101 liga največjih 2009. *Finance 103/2010*. Najdeno 15. oktobra 2010 na <http://www.finance.si/280948/Top-101---Liga-najve%C4%8Djih>.

- [33] TOP 101 liga največjih 2010. *Finance 102/2011*. Najdeno 30. junija 2011 na <http://www.finance.si/313604/TOP-101---Liga-najve%C4%8Djih>.
- [34] TOP 101 največjih in najboljši 2011. *Finance 102/2012*. Najdeno 12. septembra 2012 na <http://www.finance.si/354462/Prelistajte-Finance-Top-101-najve%C4%8Dji-in-najbolj%C5%A1i>.
- [35] Tratnik, M. (2002). *Osnove raziskovanja v managementu*. Koper: Visoka šola za management.
- [36] Ugovšek, J., (2012, 29. maj). Kako smo razvrščali podjetja na lestvici. *Finance, 102/2012*. Najdeno 20. maja 2013 na <http://www.finance.si/354382/Kako-smo-razvr%C5%A1%C4%8Dali-podjetja>.
- [37] Ugovšek, J. (2013, 30. september). Kako smo razvrščali podjetja. *Finance, 189/2013*. Najdeno 10. januarja 2014 na <http://www.finance.si/8342605/Kako-smo-razvr%C5%A1%C4%8Dali-podjetja-na-lestvicah?metered=yes&sid=405792655>.
- [38] Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis*. Beverly Hills: Sage Publications.
- [39] Zalaznik, P. (2010, 30. maj). Polom velikanov, nove svetle zvezde. *Finance, 103/2010*. Najdeno 18. aprila 2014 na <http://www.finance.si/280936/Polom-velikanov-nove-svetle-zvezde>.

■

Alen Mitrović je diplomiral na Fakulteti za elektrotehniko in računalništvo v Ljubljani. Podiplomski študij je nadaljeval na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, kjer končuje doktorski študij informacijsko-upravljaljskih ved. V svoji poklicni karieri je opravljal dela programskega inženirja, vodje projektov, vodje sistema kakovosti, direktorja informatike, namestnika direktorja in člana uprave. Je revizor informacijskih sistemov z licenco CISA in dolgoletni član Slovenskega društva Informatika, strokovnega sveta Slovenskega združenja za kakovost in poslovno odličnost ter ISACA – Slovenskega odseka za revizijo informacijskih sistemov.